

активів, зростання кількості учасників, укладених пенсійних контрактів та отриманих пенсійних внесків), однак, окремі показники мають незначний відсоток зростання, що є наслідком спаду основних економічних показників в результаті фінансово-економічної кризи 2008-2009 років, а саме: скорочення виробництва, зниження заробітної плати та рівня життя населення.

IV. Висновки. Недержавні пенсійні фонди займають чинне місце в структурі пенсійного забезпечення, мають певні особливості і функціонують в складних післякризових умовах з врахуванням ряду негативних чинників, серед яких: регіональна відмінність в доходах, низька активність населення в системі НПФ, недостатня інформованість та підірвана довіра громадян до діяльності фінансових інститутів, відсутність вітчизняного пенсійного ринку та недостатня фінансова підтримка з боку держави.

Незважаючи на такі негативні чинники, система недержавного пенсійного страхування має великі перспективи розвитку у зв'язку із здійсненням кардинальної реформи пенсійного забезпечення на страхових засадах, яка гарантуватиме людям у старості гідне життя.

УДК 657.466

Остана О. М.

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

У статті розглянуто соціальне значення податку на доходи фізичних осіб. Подано реформування податку, механізм надання податкової соціальної пільги. Запропоновано помірно-прогресивну шкалу оподаткування доходів фізичних осіб.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, граничний розмір доходу, заробітна плата, соціальна пільга.

I. Вступ. В Україні, де реформаційні процеси у багатьох сферах економіки не здійснювались роками, виникла нагальна необхідність у проведенні реформ у таких областях економіки, як комунальне господарство, енергетика, бюджетна сфера, пенсійне забезпечення тощо. У зазначених сферах і галузях соціально-економічного життя мають бути реалізовані сер-

1. Лібанова Е. Нам треба відмовитися від популізму у пенсійному забезпеченні // Пенсійний кур'єр. – 2011. -

2. Моніторинг системи недержавного пенсійного забезпечення у 2005 - 2009рр. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/viewpage.php?iid=126&lang=ua>

3. Рейтинг недержавних пенсійних фондів за загальною сумою активів станом на 31.12.2009 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://napfa.ukrnet.biz/ua/suma_aktviviv/html

4. Про недержавне пенсійне забезпечення: закон України від 09.07.2003 №1057-IV [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15>

5. Річні звіти НТ «ВПФ «Прикарпаття» за 2007-2009 рр. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufin.com.ua/zvitnist/npf/>

6. Річні звіти НТ «ВПФ «Соціальна перспектива» за 2007-2009 рр. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.acpo.com.ua/>

The state and directions of improving the functioning of non-state pension funds in Ukraine and Ivano-Frankivsk area in the after-the-crisis period have been considered in the article. The main indices of the performance have been analyzed and the directions of increasing the effectiveness of non-state pension funds' functioning in the conditions of cardinal reform of pension provision have been determined.

йозні програми. Особливо актуальним і важливим завданням з точки зору успішної реалізації в економіці України є податкова реформа.

Проблема податкової реформи не є новою, вона постійно дискутується у наукових колах, експертному середовищі, засобах масової інформації, серед пересічних громадян. Прийшов час здійснення у цій сфері серйозних новацій, які мають створити передумови для подальшого ефективного розвитку українського суспільства, модернізації економіки, утвердження нових пріоритетів соціально-економічного розвитку.

II. Постановка завдання. Податок на доходи фізичних осіб є досить важливим у податковій системі України. Одними з характерних особливостей є його значне соціально-економічне значення. Завданням дослідження є визначення соціальних наслідків справляння ПДФО з прийняття нового Податкового кодек-

су України.

III. Результати. Податки є невід'ємною частиною фінансового господарства держави. Вони є найважливішим джерелом формування доходів держави та невдоволення підприємств. Встановлення, розподіл, справляння і використання податків становлять одну із основних функцій держави. Протягом всієї історії людства держава прагне обкласти податками всіх громадян країни. При цьому платники податків використовують різні шляхи для того щоб уникнути податків або, принаймні, мінімізувати свої податкові платежі. Суть опору обумовлюється таким фактором як податковий тиск. Високі податки завжди викликають таку реакцію. Висока податкова ставка податку дискредитує сам податок, тобто виникає реакція щодо обходу законів, еміграції та контрабанди [3, с. 244].

Одним із ефективних фіскальних важелів для різних податкових систем є оподаткування фізичних осіб. Основною метою введення податку на доходи фізичних осіб є забезпечення надходжень та створення рівно напруженого податкового тиску на основі прямого визначення доходів платника податків.

Фундаментальні засади наукового підґрунтя теорій оподаткування доходів фізичних осіб закладено в працях найвідомішими світовими вченими економістами: К. Вікселем, Е. Ліндалем, А. Лаффером, Дж. Міллем, Дж. М. Кейнсом, Л. Штейном, Ф. Нітті, Е. Саксом, А. Вагнером, А. Соколовим та іншими. Не менш уваги цій тематиці приділяють і вітчизняні науковці: Л. М. Демиденко, І. В. Уголкін, І. Л. Чугунов, Н. Б. Фролов, Т. Р. Яроцька, В. Г. Корнус, В. П. Кодацький, Т. С. Сухорукова, О. Р. Квасовський, А. М. Соколовська, В. М. Мельник та інші. Слід відмітити, що питання в основному розглядаються більшою мірою на теоретичному рівні, ніж на практичному, але слід підкреслити, що автори наукової літератури зробили вагомий внесок в удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб.

В Україні податок з доходів фізичних осіб (до 01.01.2004 р. – прибутковий податок з громадян) має досить стабільну законодавчу базу – із 1992 р. він регулювався Декретом Кабінету Міністрів України «Про прибутковий податок з громадян», а з 1 січня 2004 р. – Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» [4, с. 140].

З 1 січня 2011 року набирає чинності Розділ IV Податкового кодексу України (далі-Кодекс),

яким необхідно керуватись суб'єктам господарювання при справлянні податку на доходи фізичних осіб. Слід зазначити, що базова ставка податку залишилась без змін і складає 15%. Якщо, загальна сума отриманих платником податку у звітному податковому місяці доходів, перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, ставка податку становитиме 17% суми перевищення з урахуванням податку сплаченого за ставкою 15%. Для доходів, перелічених у пунктах 167.2 – 167.4 статті 167 Кодексу, визначені ставки у розмірі – 5%, 30% та 10% відповідно [1, с. 253-254].

Важливу соціальну роль для фізичних осіб відіграє податкова соціальна пільга. До останньої включаються фактично здійснені протягом звітного податкового року платником податку витрати, підтвержені відповідними платіжними та розрахунковими документами, зокрема квитанціями, фіскальними або товарними чеками, прибутковими касовими ордерами, копіями договорів, що ідентифікують продавця товарів (робіт, послуг) і їх покупця (отримувача). У зазначених документах обов'язково повинно бути відображено вартість таких товарів, робіт чи послуг, а також строк їх продажу, виконання чи надання.

Кожен платник податку з доходів фізичних осіб (ПДФО) має право на використання податкової соціальної пільги (ПСП) для зменшення суми, з якої нараховується ПДФО (база оподаткування) при виконанні ряду вимог. Такими вимогами є:

1. Величина доходу у вигляді заробітної плати.
2. Особливий соціальний стан.
3. Наявність присвоєних категорій та звань.

Податкова соціальна пільга (ПСП) – сума, на яку платник податку з доходів фізичних осіб має зменшити суму свого загального місячного оподаткованого доходу, отримуваного з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати.

Розмір податкової соціальної пільги у 2011 році:

1. 470,50 грн. – для будь-якого платника податку, який має право користування пільгою (941 грн. x 50 %);
2. 705,75 грн. – для категорії громадян, які мають право на застосування пільги у розмірі 150 відсотків ПСП (470,50 грн. x 150 %);

3. 941 грн. – для категорії громадян, які мають право на застосування пільги у розмірі 200 відсотків ПСП (470,50 грн. x 200 %).

Податкова соціальна пільга дорівнює 50 % розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку.

Податкова соціальна пільга застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата (інші прирівняні до неї відповідно до законодавства виплати, компенсації та винагороди), якщо його розмір не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень.

3487 гривень. Найнижчий рівень зафіксовано у Тернопільській області, де середня зарплата становить 1685 грн. на місяць.

Тобто громадяни України, які отримують дохід вищий за 1320 грн. на місяць (що на 1029 гривень менше, ніж середня зарплата по Україні) не мають права на податкову соціальну пільгу. Це є негативним соціальним наслідком прийняття такого розміру граничного доходу за новим Податковим кодексом, що позбавляє права громадян з середнім рівнем доходу навіть на найнижчий розмір пільги (50%).

Якщо ж ця особа є інвалідом, вдівцем, має багато неповнолітніх дітей, ця пільга збільшується. Але як правило, вона становить від 50 до 100% мінімальної зарплати.

Механізм справляння ПДФО не забезпечив рівномірного навантаження на доходи різних

Таблиця 1

Податкова соціальна пільга у 2004 – 2011 роках

Рік	Граничний розмір доходу, який дає право на отримання податкової соціальної пільги, грн.*	Мінімальна зарплата, грн.	Розмір пільги, %	Сума податкової соціальної пільги, грн..		
				100 % для будь-якого платника податку	150 % для осіб, визначених у пп. 169.1.3 ПК	200 % для осіб, визначених у пп. 169.1.4 ПК
2004	540,00	205	30	61,50	92,25	123,00
2005	630,00	262	50	131,00	196,50	262,00
2006	680,00	350	50	175,00	262,50	350,00
2007	740,00	400	50	200,00	300,00	400,00
2008	890,00	515	50	257,50	386,25	515,00
2009	940,00	605	50	302,50	453,75	605,00
2010	1220,00	869	50	434,50	651,75	869,00
2011	1320,00	941	50	470,50	705,75	941,00

З таблиці 1 ми бачимо на яку суму ПСП можуть розраховувати громадяни України у 2011 році, якщо розмір їхнього граничного доходу не перевищує 1320 грн. за місяць. Середня зарплата по Україні за 2010 рік становить 2350 грн. за місяць. Причому її рівень не є однаковий по регіонах України. Найвищий рівень зареєстровано у Києві, де середня зарплата становить

верств населення, в результаті чого 95 % податку надходить від громадян з доходами в розмірі до 1200 грн. на місяць.

Новий Податковий кодекс зберігає діючі і формує нові перекося у податковій системі, роблячи її ще більш несправедливою, і найбільшою мірою ця несправедливість торкається середнього класу.

Реальному зниженню рівня оподаткування громадян із відносно низькими та середніми доходами (інакше кажучи, формуванню середнього класу) сприяло б не скасування проміжної (15%) та максимальної (30%) податкових ставок, а введення прогресивної, але з поміркованою шкалою податкових ставок систему оподаткування доходів фізичних осіб: для цього ставку податку з доходів фізичних осіб, які менші від двох мінімальних заробітних плат (МПЗ), необхідно зменшити до 10 %, з доходів від 2 до 4 МПЗ – до 13 %, що відповідає рівню 2004-2006 рр., і зберегти ставку 15 %, що діє з 2007 р. для оподаткування доходів працівників у межах 4-8 МПЗ, збільшити до 20% – з доходів від 8 до 15 МПЗ і до 25% більше 15 МПЗ. В результаті пропонується максимальна ставка відрізнятиметься від мінімальної в 2,5, а від чинної ставки – в 1,67 рази [6]. Для реалізації процесу вдосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб необхідним є застосування таких принципів оподаткування:

- підвищити рівень мінімальної заробітної плати і прожиткового мінімуму до їх реального розміру, які б відповідали реальним мінімальним потребам для існування;
- забезпечення помірно-прогресивного оподаткування доходів громадян;
- прогресивна система оподаткування доходів фізичних осіб має бути розрахована таким чином, щоб враховувати реальний діапазон доходів громадян.

IV. Висновки. Пільгова політика не забезпечує соціальне регулювання і підтримку громадян із низьким і середнім рівнем доходу, а призводить до соціального розшарування і зростання напруженості у суспільстві. Систе-

ма оподаткування доходів фізичних осіб повинна, крім фіскальної (мобілізація фінансових ресурсів до бюджетів), виконувати регулюючу функцію (підвищення рівня соціальної захищеності найбідніших верств населення за рахунок багатшої частини суспільства). Для цього необхідно запровадити помірно прогресивну шкалу ставок податку на доходи фізичних осіб, наблизити граничний рівень доходу до середньої заробітної плати по Україні. Проте, верхня межа ставок ПДФО не повинна ліквідувати у громадян з помірно високим рівнем доходів стимули щодо збільшення їх капіталу.

1. Податковий Кодекс України: текст відповідає офіц. станом на 1 січня 2011 р. – К.: Національний книжковий проект, 2011. – 512 с.

2. Закон України “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003 р. № 889-IV //Урядовий кур’єр. – 2003. – №127. – С.

3. Пономарьова Т. Ю. Податок з доходів фізичних осіб: переваги і недоліки. / Т. Ю. Пономарьова // Науковий вісник. – 2004. – вип. 14.7. – С. 244.

4. Римарська Н. І., Наконечний А. Я. Реформування порядку оподаткування доходів фізичних осіб та їх значення в наповненні бюджету України. / Н. І. Римарська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.4. – С. 140.

5. Валігура В. Соціально-економічне підґрунтя ефективності податкових реформ. / В. Валігура // Вісник ТНЕУ – 2009. – № 1. – С. 96-104.

6. Коцюбальський П. П. Вдосконалення механізму справляння податку з доходів фізичних осіб. [Електронний курс] / П. П. Коцюбальський [та ін.] Режим доступу: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1097>.

It is considered the social value of tax on the profits of physical persons; it is given the reformation of tax, mechanism of grant of tax social deduction. It is offered moderato progressive scale of physical persons' profits taxation.

УДК 336.717.061

Пилипів М. І.

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ ВІДПОВІДНО ДО ПОТРЕБ КЛІЄНТІВ

У статті розкрито наслідки світової економічної кризи у діяльності комерційних банків. Досліджено важливість облікового забезпечення процесу здійснення банківських послуг. Наведена класифікація банківських послуг, які надаються відповідно до потреб клієнтів.

Ключові слова: комерційні банки, банківські послуги, облікове забезпечення, клієнти банку, кредити, депозити.

I. Вступ. Економічний розвиток нашої країни в умовах світової фінансової кризи безпосередньо залежить від стану банківської системи. В той же час від успішного розвитку економіки в сучасних умовах залежать нові можливості комерційних банків щодо створення ними ринку банківських послуг.

Оскільки в своїй діяльності банки приділяють все більше уваги наданню клієнтам послуг,